

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

פרקים ה-ו' מסיימים את החטיבה הראשונה של ספרי עזרא ונחמיה. כמו בפרק ד' גם בפרק ה' מופיע כתב שטנה של צרי יהודה, אולם הפעם מתגברים שבי ציון ומצליחים להשלים את המלאכה. בשנת שנים לדריוש המלך, לאחר הפסקה של שמונה עשרה שנה מתחדשת עבודת הבניה והתקופה הראשונה של שיבת ציון מגיעה לשיאה ולסיומה עם חנוכת המקדש.

1.

א | בראשית הפרק מוזכרות נבואותיהם של חגי וזכריה. פעמים רבות הנביאים מתארים את המציאות מזווית שונה מהתיאור ההיסטוריוגרפי. השוו בין הסיבות לאי בניית המקדש המוזכרות בספר חגי (חגי א', ב', ג') לסיבות המנויות בסוף פרק ד' בעזרא. מדוע לא נבנה הבית במשך שמונה עשרה שנה?

ב | מה נבאו הנביאים חגי וזכריה לעם? עינו במצ"ד: ולא זכר מהו הנבואה ומאליו יובן שצווה לבנות הבית מבלי רשות המלך

2.

מהו ההבדל בין אגרת רחום שתוארה בפרק ד' לאגרת תתני בפרקו? מדוע לדעתכם מזימתם של אויבי יהודה לא עולה בידם הפעם? נסו להוכיח דבריכם מן הפסוקים.

3.

א | חנוכת המקדש מתוארת בקצרה וכמעט מובלעת בתוך הפסוקים, השוו את תיאור חנוכת בית שני לתיאור חנוכת המשכן בויקרא ח'-ט'; במדבר ז'; וחנוכת המקדש במל"א ח'; דה"ב ה-ז; שימו לב להבדל באורך התיאור ובתכנון.

ב | התיאור הקצר והלקוני של חנוכת המקדש מעיד אולי על האכזבה הגדולה של תקופת בית שני, המקדש הוקם ונחנך אבל שכינה לא שרתה בו. עיינו במקורות הבאים ונסו לעמוד על התחושות שמלוות את שבי ציון עם חנוכת המקדש.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף כא עמוד ב:

אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש,

ניהול: ד"ר נאוה כהן | ריכוז: אילנה חדד | כתיבה: נטע שפירא
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

ואורים ותומים.

רש"י: ארון כפורת וכרובים - כוליה חדא מילתא, ושכינה לא שרתה בו, ורוח הקודש לא היתה בנביאים משנת שנים לדריוש ואילך.

תוספות: ואורים ותומים - אורים ותומים הוו שאם לא כן היה כהן גדול מחוסר בגדים אלא לא היו משיבין לנשאלין בהן.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף ט עמוד ב

ריש לקיש הוי סחי בירדנא, אתא רבה בר בר חנה יהב ליה ידא.

אמר ליה: אלהא! סנינא לכו, דכתיב (שיר השירים ח) "אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז",

אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא - נמשלתם ככסף, שאין רקב שולט בו, עכשיו שעליתם כדלתות נמשלתם כארז שהרקב שולט בו.

4.

חגיגות הפסח כרוכות בחנוכת המקדש. השוו את סיפור הפסח כאן לתיאורי חגיגות הפסח לאורך הנ"ך (יהושע ה'; מל"ב כ"ג; ודה"ב ל') מה המשותף בין כל האירועים ומה מסמלת חגיגת הפסח לאור תיאורים אלו?

הרחבה:

אחריתו של זרובבל

זרובבל, המנהיג הראשון של שיבת ציון, מוזכר בפעם האחרונה עם חידוש בניית המקדש בראשית פרק ה'. זרובבל נעלם מתיאור האירועים ואיננו יודעים מה היתה אחריתו. התקוות שנתלו בו- הנצר האחרון לבית דוד, לחידוש המלוכה אינן מוזכרות בפירוש בעזרא אולם משתקפות בנבואת חגי. חגי מנבא: "פִּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר ה' צָבָאוֹת אֶקְרָא זְרֻבָבֶל בֶּן שְׂאִלְתַּיָּאל עֶבְדִּי נֶאֱמַר ה' וְשִׁמְתִּיךָ פְּחוֹתֶם כִּי יָבֹא בְּחַרְתִּי נֶאֱמַר ה' צָבָאוֹת" (חגי ב', כג) הביטוי "ושמתוך כחותם" מבטא את התקווה לתיקון נבואת הזעם של ירמיהו על יהויכין (ירמיהו כ"ב, כד). החותם הוא סמל המלכות, וחגי מנבא ברמז את התקווה לחידוש המלוכה. בסופו של דבר לא נמלך זרובבל לא על ישראל, וכבר ר' אליעזר מבלגנצי מפרש את נבואת חגי כנבואה משיחית: "ושמתוך על לבי ועל זרועי כחותם להיות משומר לי כל ימי הבית השני וגלות רומי להוציא ממך מושל בישראל מזרע דוד עבדי כנבואת כל הנביאים".

גורלו של זרובבל לוטה בערפל, אולם הוא אינו מוזכר בתיאור חנוכת המקדש ויתכן שלא זכה לראות בהשלמת מפעל חייו. במקורות מאוחרים נמצאים שברי עדויות על גורלו טרגי. בפירוש האברבנאל ליחזקאל י"ז, כב נכתב: "לפי שזרובבל לא מלך בירושלים אבל בא שמה ובנה את בית השם וחזר לבבל ומת שם בעבודתו" האכזבה שבאי השראת השכינה על בית שני נמהלת באכזבה שלא קם ביהודה מלך מבית דוד.

סופו הפתוח של זרובבל, ושייכותו לבית דוד השאירו לו מקום של כבוד בחזונות גאולה לעתיד לבוא. זרובבל,

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

עזרא ה-ו

הנצר האחרון לבית דוד הפך סמל לתקוות המשיחיות בכל הדורות, במקורות בעלי אופי דרשני-קבלי נזכר זרובבל בן שאלתיאל כדמות משיחית פעם לצידו של אליהו הנביא פעם לצידו של מנחם בן עמיאל וכאחד מן הפמליא של מעלה. בתפילה תימנית לאחר תקיעת שופר בר"ה מתואר זרובבל התוקע בשופר גדול ומכנס את עם ישראל: "כמא דשמעתון קל שופרא הדין, כן ייתי זרובבל בר שאלתיאל ויתקע בשופרא רבה דיליה יכנש יתכון מארבע רוחי עלמא [כמו ששמעתם קול השופר הזה, כך יבוא זרובבל בן שאלתיאל ויתקע בשופרו הגדול ויכנס אתכם מארבע רוחות הארץ] ותכתבון כולכון ואנא עמכון בספר החיים ובספר הזיכרון ובספר המחילה וסליחה וכפרה מלפני אבינו שבשמיים קיים ואמרו אמן."

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

3

מתן ומתן

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננערט
The Sadie Rennert Women's Institute for Torah Studies